

УРОК 02
12.09 – 16.09

Тема: Україна між двома імперіями на політичній Європейській карті світу кін XVIII-XIX століття.

. Відео <https://www.youtube.com/watch?v=Fx7G02Ch6Bg>

1. Робота з картою

Використовуючи карту С.6, опрацьовуємо питання «Становище українських земель у складі різних держав у XIX ст».

1. У складі яких держав перебували українські землі у XIX ст.? Які це землі? Покажіть їх на карті.

2. Порівняйте площі територій у складі імперій.

Наприкінці XVIII ст. внаслідок трьох поділів Речі Посполитої (1772, 1793, 1795) українські землі потрапили до складу Австрії, Російської імперії та Туреччини. 1772 року до складу Австрії увійшла вся територія Руського воєводства (без Холмської землі), Белзького та західних повітів Волинського і Подільського воєводств, а 1774 р. — Буковина (без Хотинського краю). Австрійський уряд утворив на захоплених територіях коронний край — Королівство Галичини і Лодомерії (Лодомерія) з центром у Львові, у складі якого штучно об'єднав українські етнічні землі з частиною польських земель.

Умовною межею між українською (східною) і польською (західною) частинами Галичини стала річка Сян. 1786–1849 рр. окремий округ у складі Галичини становила Буковина, а 1795–1809 рр. — Холмщина.

Територія королівства поділялась на округи і дистрикти, кількість яких змінювалась. Так, до 1782 р. існувало 6 округів і 59 дистриктів, а 1867 р. — 17 округів і 176 дистриктів. Територія Закарпатської України, як і угорські етнічні землі, поділялась на жупи (комітати), які, у свою чергу, складалися з доміній. Всі адміністративні органи влади на Закарпатті підпорядковувалися Пожонському (Братиславському) намісницькому управлінню.

Відповідно до царського указу від 1796 р. «Про новий поділ держави на губернії» в Україні замість намісництв утворювалися губернії. На поч. XIX ст. існувало 9 губерній: Київська, Полтавська, Чернігівська, Харківська, Катеринославська, Херсонська, Таврійська, Подільська і Волинська. 1815 р. до Російської імперії було приєднано Холмщину і Підляшшя, які 1831 р. увійшли до складу Сідлецької, Люблінської і Гродненської губерній.

У 1800 р. українці складали майже 90% мешканців українських земель, а на Лівобережжі їх кількість у відсотковому вираженні сягала аж 95 %. Україна залишалася аграрним краєм, попри бурхливий розвиток у Європі. У цей же час в країнах Західної Європи відбувається промислова революція, яка не могла не позначитися на ході економічного розвитку країн Центральної та Східної Європи, в т. ч. й України.

2. Російське самодержавство, як політична система

САМОДЕРЖАВСТВО — державний лад Московії і Російської імперії, що існував у період із 2-ї пол.XV ст. до лютого 1917; являється

характеристикою влади московського великого князя, царя, згодом — російського імператора.

У широкому сенсі поняття самодержавства є синонімічним поняттю феодально-абсолютистської влади, уособленої монархом. Проте феод. абсолютизм мав різні історичні прояви за умов різних країн. У процесі формування централізованої феодальної д-ви Московії відповідний термін "самодержавство" почали використовувати для позначення влади царя, а з утворенням Російської імперії — як загальне визначення влади імператора. Прикметно, що титул царя був прийнятий у Московії практично одночасно із запровадженням в офіційно вжиток терміна "самодержавець". Співвіднесене з такою практикою поняття самодержавства має вузький, конкретно-історичний. сенс.

На чолі Російської імперії стояв цар, імператор — самодержавний монарх, що користувався необмеженою владою. Зміцненню його владних повноважень сприяла так звана «собственная его величества канцелярия». У 20-ті роки XIX ст. її вплив на вирішення державних справ зріс завдяки довірі самого імператора і збільшенню чисельності її апарату. Межі повноважень цієї структури були дійсно надзвичайними. Достатньо тільки нагадати, що перше відділення канцелярії контролювало діяльність самих міністрів, а її третє відділення являло собою вищу політичну поліцію, що опиралася на могутній жандармський корпус і була створена одразу після повстання декабристів у 1826 р. для боротьби з вільнодумством і революційними настроями.

У 1810 р. при особі імператора було започатковано ще одну своєрідну політичну інституцію — Державну раду з дорадчими функціями і без чітко окресленої компетенції.

У державі на цей час проходила реформа центрального галузевого управління, яка завершилася до 1811 р. Реформа була покликана ще більше абсолютизувати владу. Так, колишні колегії були перетворені на міністерства на чолі з міністрами, які безпосередньо підпорядковувалися цареві. Діяльність міністерств координував Комітет міністрів — дорадчий орган, на засіданнях якого головував сам імператор. Зрозуміло, що рішення Комітету міністрів набували чинності тільки з санкції імператора.

Вищу апеляційну інстанцію для судів губерній. Досить вагомий у владній політичній ієрархії у попередні часи Сенат перетворився на

На місцях владу царя реалізовували призначені ним з числа вищих сановників довірені особи — губернатори та генерал-губернатори. Губернатор як представник вищої урядової влади здійснював владу адміністративну та поліцейську. Він спирався на губернське управління, до складу якого входили віце-губернатор, радники, прокурор, та на станові дворянські збори. У губернії також знаходилися органи відповідних міністерств на місцях — губернські галузеві установи (казенна палата, рекрутське присутствіє, з 1840 р. — палата державних маєтностей тощо), проте вони повністю підпорядковувалися губернаторові. До речі, казенна

палата була досить важливою державною установою, що відала збиранням з населення різних державних податків.

Губернатори, проголошені спеціальним царським указом «хазяями» губерній, отримали право безмежного контролю над діяльністю всіх установ та підприємств, розташованих на ввіреній їм території. Найчастіше на посади губернаторів призначали не цивільних, а військових осіб, як правило, генералів, яким у та кому разі підпорядковувалися не тільки місцева адміністрація та поліція, а й розквартировані в губернії військові частини.

Завдання?

V. Домашнє завдання

1. Опрацювати матеріал підручника С.5-10